Силабус навчальної дисципліни

Соціально-економічні основи охорони праці

підготовки **бакалавра**

(назва освітнього ступеня)

спеціальності **263 «Цивільна безпека»**

(назва спеціальності)

освітньо-професійної програми **«Цивільна безпека»**

(назва освітньої програми)

Статус дисципліни	Вибіркова
Мова навчання	Українська
Факультет	Цивільної інженерії та екології
Кафедра	Охорони праці, цивільної та екологічної безпеки
Контакти кафедри	УДУНТ ННІ ПДАБА, каб. 211 (вул. Паторжинського 11-а) Email: life.safety@pgasa.dp.ua
Викладач-розробник	Шаломов В.А. к.т.н., доц., Махінько А.О., ас.
Контакт викладача	shalomov.volodymyr@pdaba.edu.ua a.o.makhinko@ust.edu.ua
Розклад занять	https://pgasa.dp.ua/timetable/WSIGMA/CT/K3/ROZKLAD.HTML
Консультації	https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2026/03/GRAFIK-KONSULTATSIJ-kaf.-OPTSEB_IIsemestr_.pdf

Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Соціально-економічні основи охорони праці» спрямована на вивчення охорони праці як важливої складової соціально-економічного розвитку суспільства, що забезпечує збереження життя, здоров'я та працездатності людини у процесі трудової діяльності. Розглядаються закономірності взаємозв'язку охорони праці із соціальними інститутами, економічними процесами, розвитком виробництва та суспільними відносинами.

У межах дисципліни вивчаються теоретичні й практичні засади соціального управління охороною праці, економічні механізми забезпечення безпечних умов трудової діяльності, принципи організації та фінансування заходів з охорони праці. Особлива увага приділяється впливу науково-технічного прогресу на характер і умови праці, трансформації виробничих процесів, виникненню нових професійних ризиків та необхідності адаптації системи охорони праці до сучасних соціально-економічних умов.

Розглядаються соціальні й економічні наслідки виробничого травматизму та професійних захворювань, методи оцінювання економічних збитків, ефективності профілактичних заходів і витрат на забезпечення безпеки праці. Вивчаються питання соціального партнерства, відповідальності роботодавців і працівників, мотивації до дотримання вимог охорони праці та формування культури безпеки на виробництві.

Отримані знання та практичні навички спрямовані на формування здатності майбутніх фахівців з охорони праці обґрунтовувати соціальну й економічну доцільність заходів із забезпечення безпеки трудової діяльності, оцінювати їхню ефективність, визначати економічні наслідки виробничих ризиків та сприяти створенню безпечних і здорових умов праці з урахуванням інтересів працівників, роботодавців і суспільства.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Години	Кредити	Семестр
			VI
Всього годин за навчальним планом, з них:	**120**	**4,0**	**120**
Аудиторні заняття, у т.ч:	**48**		**48**
лекції	32		32
лабораторні роботи	-		-
практичні заняття	16		16
Самостійна робота, у т.ч:	**72**		**72**
підготовка до аудиторних занять	16		16
підготовка до контрольних заходів	16		16
виконання курсового проєкта або роботи	-		-
виконання індивідуальних завдань	-		-
опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях	40		40
підготовка до екзамену	-		-
Форма підсумкового контролю			**залік**

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти системи знань щодо соціально-економічних основ охорони праці, економічних і соціальних наслідків виробничого травматизму та професійних захворювань, а також умінь обґрунтовувати й упроваджувати заходи, спрямовані на поліпшення умов праці, збереження здоров'я працівників, підвищення продуктивності праці та забезпечення сталого функціонування підприємств.

Завдання вивчення дисципліни – засвоєння теоретичних основ соціально-економічного обґрунтування заходів з охорони праці; вивчення соціальних і економічних наслідків незадовільних умов праці, виробничого травматизму та професійних захворювань; опанування методів оцінювання соціально-економічної ефективності заходів з охорони праці; набуття практичних навичок обґрунтування та впровадження рішень, спрямованих на створення безпечних і здорових умов праці, збереження працездатності працівників, раціональне використання трудових ресурсів і підвищення ефективності виробничої діяльності.

Пререквізити дисципліни – «Вступ до спеціальності», «Правознавство», «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці», «Філософія».

Постреквізити дисципліни – «Профілактика виробничого травматизму та профзахворювань».

Компетентності (відповідно до освітньо-професійної програми 263.1.02.24 «Охорона праці»):

Інтегральна компетентність: ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, під час практичної діяльності або у процесі навчання, яка передбачає застосування теорій та методів проведення моніторингу, запобігання виникненню аварій, надзвичайних ситуацій, нещасним випадкам (на виробництві) і професійним захворюванням, оцінювання їх можливих наслідків та їх ліквідування.

Загальні компетентності: ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та зако-

номірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. **ЗК 12.** Здатність виявляти, ставити та вирішувати завдання з охорони праці та цивільної безпеки.

Фахові компетентності спеціальності: ФК 01. Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ цивільного захисту, охорони праці; дотримання основних принципів здійснення цивільного захисту та державної політики з питань охорони праці. **ФК 20.** Здатність аналізувати організацію діяльності служби цивільного захисту і служби охорони праці підприємства.

Заплановані результати навчання (відповідно до освітньо-професійної програми 263.1.02.24 «Охорона праці»): ПРН 02. Володіти культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду на рівні, необхідному для професійної діяльності.

4. СТРУКТУРА (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин, у тому числі				
	усього	л	п	лаб	с/р
Змістовий модуль 1. Соціальні основи охорони праці.					
1. Право працівника на безпечну працю як основа соціальної функції охорони праці.	6	2			4
2. Соціальна політика у сфері праці та охорони праці.	7	2			5
3. Соціальні категорії населення та їхній зв’язок із працею і безпекою праці.	7	2			5
4. Умови праці та якість трудового життя.	8	2	2		4
5. Охорона праці як чинник збереження трудових ресурсів.	7	2			5
6. Соціальні наслідки виробничого травматизму та професійних захворювань.	6	2			4
7. Міжнародне співробітництво та міжнародні стандарти у сфері охорони праці.	8	2	2		4
8. Соціальний діалог і соціальне партнерство у сфері охорони праці.	7	2			5
Разом за змістовим модулем 1	**56**	**16**	**4**		**36**
Змістовий модуль2. Економічні основи охорони праці.					
9. Економічне значення охорони праці та її вплив на ефективність виробництва.	8	2			6
10. Економічні втрати внаслідок виробничого травматизму та професійних захворювань.	8	2	2		4
11. Економічні методи управління охороною праці.	8	2	2		4
12. Витрати на охорону праці та фінансування заходів з її забезпечення.	8	2	2		4
13. Економічне оцінювання заходів з охорони праці.	8	2	2		4
14. Економічне стимулювання охорони праці.	8	2	2		4
15. Соціальне страхування та компенсаційні механізми у сфері охорони праці.	8	2	2		4

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин, у тому числі				
	усього	л	п	лаб	с/р
16. Оцінювання соціальної та соціально-економічної ефективності охорони праці.	8	2			6
Разом за змістовим модулем 2	**64**	**16**	**12**		**36**
Усього годин	**120**	**32**	**16**		**72**

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Вид роботи / Назва теми	Кількість годин
1	підготовка до аудиторних занять	**15**
2	підготовка до контрольних заходів	**15**
3	виконання індивідуальних завдань	**-**
3	виконання курсового проєкта або роботи	**-**
4	виконання індивідуальних завдань	**-**
5	опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях:	**42**
	5.1. Якість трудового життя як показник стану соціально-трудових відносин.	6
	5.2. Правові засади та механізми соціального партнерства у сфері праці й охорони праці.	6
	5.3. Соціально-психологічний клімат у трудових колективах та його вплив на безпеку праці.	6
	5.4. Діяльність Міжнародної організації праці та інших міжнародних організацій у сфері охорони праці.	6
	5.5. Європейські стандарти та законодавство з охорони праці. Інтеграція України до Європейського Союзу.	6
	5.6. Економічна мотивація праці та міжнародні тенденції руху робочої сили.	6
	5.7. Економічна ефективність інвестицій у безпеку праці: витрати, запобігання втратам і довгострокові результати.	6
6	підготовка до екзамену	**-**
	Разом	**72**

10. ПОРЯДОК ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Змістовий модуль 1. Соціальні основи охорони праці.

№ п/п	Вид контролю	Кількість балів
1.	Відвідування лекцій	8
2.	Опрацювання матеріалу самостійної роботи	35
3.	Виконання та захист практичних робіт	12
4.	Контрольна робота	45
	Разом:	**100**

Відвідування лекцій

Присутність студента на лекції оцінюється в – 1 бал.

Всього 8 лекцій.

Опрацювання матеріалу самостійної роботи

Опрацювання однієї теми оцінюється в – 7 балів.

Всього 5 тем.

а) у вигляді презентації, доповіді та обговорення (у презентації відображено глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених задач; під час аналізу інтерпретації зроблені самостійні висновки, аргументація, висловлене власне ставлення до проблеми; презентація характеризується оригінальністю) – 7 балів;

б) у вигляді презентації, доповіді та обговорення (проєкт сфокусований на темі, але не висвітлює її; наявна певна організаційна структура, але вона не явна з показу; можуть бути фактичні помилки чи незрозумілості, але вони незначні) – 6-5 балів;

г) доповідь без презентації – 4-3 бали;

д) наявність опрацьованого матеріалу – 2 бали;

г) анотації опрацьованого матеріалу – 1 бал;

д) опрацьований матеріал здається випадковим, нашвидку зробленим чи незакінченим; наявні значні фактичні помилки, незрозумілості та нерозуміння теми–0 балів.

Виконання та захист практичних робіт

Всього 2 практичні роботи. Максимальна кількість балів за одну роботу – 6.

Критерії оцінки практичних знань поточного контролю

№ з/п	Вид критерію	Зміст критерію	Кількість балів за 1 змістовий модуль
1	Відвідування лабораторних занять	1 бал за відвідування студентом кожного лабораторного заняття	1
2	Якість виконання і захисту практичного завдання	Практичне завдання виконано в повному обсязі, правильно та обґрунтовано. Студент продемонстрував уміння самостійно застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних задач, правильно виконав необхідні розрахунки, аргументовано пояснив отримані результати та сформулював обґрунтовані висновки.	5
		Практичне завдання виконано та обґрунтовано в основному правильно. Студент продемонстрував належне вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних задач. Під час виконання завдання допущено незначні помилки та неточності, які суттєво не впливають на правильність отриманих результатів і загальну якість роботи.	4-3
		Практичне завдання виконано із суттєвими помилками, що вплинули на правильність окремих результатів.	2-1

		Під час обговорення роботи студенту потрібні допоміжні запитання викладача для пояснення застосованих методів, обґрунтування отриманих результатів та підтвердження здатності використовувати набуті знання для розв'язання практичних задач.	
		Практичне завдання виконано не в повному обсязі та з грубими помилками. Навіть за допомогою запитань викладача студент не зміг пояснити застосовані підходи, обґрунтувати отримані результати та продемонструвати достатній рівень практичних умінь для самостійного розв'язання відповідних задач	0
		Разом:	**0-6**

Контрольна робота

Контрольна робота містить 3 запитання, на які студент зобов'язаний дати відповіді у письмовій формі, максимальна кількість балів при вичерпаній відповіді на одне запитання – 15.

Кількість балів за якість відповіді на одне запитання установлюється:

15 балів – студент надав вичерпну та обґрунтовану відповідь на поставлене запитання, правильно навів необхідні формули, залежності, графіки, схеми та технологічні параметри, а також ґрунтовно пояснив їх зміст і практичне значення.

14–12 балів – студент надав повну відповідь на поставлене запитання, правильно навів необхідні формули, залежності, графіки, схеми та технологічні параметри, але пояснення до них є недостатньо ґрунтовними або неповними.

11–8 балів – студент надав загалом повну відповідь на поставлене запитання, але навів лише частину необхідних формул, залежностей, графіків, схем або технологічних параметрів. Пояснення до наведених матеріалів є недостатніми.

7–4 бали – студент розкрив основний зміст поставленого запитання, але у відповіді допущено помилки та неточності, які не змінюють її загального змісту. Студент зробив спробу навести необхідні формули, залежності, графіки, схеми та технологічні параметри, однак не всі вони наведені правильно або в повному обсязі.

3–1 бал – студент лише частково розкрив зміст поставленого запитання. У відповіді допущено грубі помилки, що свідчать про недостатнє розуміння основних положень навчального матеріалу.

0 балів – студент не розкрив зміст поставленого запитання або надав неправильну відповідь, яка свідчить про відсутність розуміння основних положень навчального матеріалу.

Змістовий модуль 2. Економічні основи охорони праці.

№ п/п	Вид контролю	Кількість балів
1.	Відвідування лекцій	8
2.	Опрацювання матеріалу самостійної роботи	14
3.	Виконання та захист практичних робіт	36
4.	Контрольна робота	42
	Разом:	**100**

Відвідування лекцій

Присутність студента на лекції оцінюється в – 1 бал.

Всього 8 лекцій.

Опрацювання матеріалу самостійної роботи

Опрацювання однієї теми оцінюється в – 7 балів.

Всього 2 теми.

а) у вигляді презентації, доповіді та обговорення (у презентації відображено глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених задач; під час аналізу інтерпретації зроблені самостійні висновки, аргументація, висловлене власне ставлення до проблеми; презентація характеризується оригінальністю) – 7 балів;

б) у вигляді презентації, доповіді та обговорення (проєкт сфокусований на темі, але не висвітлює її; наявна певна організаційна структура, але вона не явна з показу; можуть бути фактичні помилки чи незрозумілості, але вони незначні) – 6-5 балів;

г) доповідь без презентації – 4-3 бали;

д) наявність опрацьованого матеріалу – 2 бали;

г) анотації опрацьованого матеріалу – 1 бал;

д) опрацьований матеріал здається випадковим, нашвидку зробленим чи незакінченим; наявні значні фактичні помилки, незрозумілості та нерозуміння теми–0 балів.

Виконання та захист практичних робіт

Всього 6 практичних робіт. Максимальна кількість балів за одну роботу – 6.

Критерії оцінки практичних знань поточного контролю

№ з/п	Вид критерію	Зміст критерію	Кількість балів за 1 змістовий модуль
1	Відвідування лабораторних занять	1 бал за відвідування студентом кожного лабораторного заняття	1
2	Якість виконання і захисту практичного завдання	Практичне завдання виконано в повному обсязі, правильно та обґрунтовано. Студент продемонстрував уміння самостійно застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних задач, правильно виконав необхідні розрахунки, аргументовано пояснив отримані результати та сформулював обґрунтовані висновки.	5
		Практичне завдання виконано та обґрунтовано в основному правильно. Студент продемонстрував належне вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних задач. Під час виконання завдання допущено незначні помилки та неточності, які суттєво не впливають на правильність отриманих результатів і загальну якість роботи.	4-3

		Практичне завдання виконано із суттєвими помилками, що вплинули на правильність окремих результатів. Під час обговорення роботи студенту потрібні допоміжні запитання викладача для пояснення застосованих методів, обґрунтування отриманих результатів та підтвердження здатності використовувати набуті знання для розв'язання практичних задач.	2-1
		Практичне завдання виконано не в повному обсязі та з грубими помилками. Навіть за допомогою запитань викладача студент не зміг пояснити застосовані підходи, обґрунтувати отримані результати та продемонструвати достатній рівень практичних умінь для самостійного розв'язання відповідних задач	0
		Разом:	**0-6**

Контрольна робота

Контрольна робота містить 3 запитання, на які студент зобов'язаний дати відповіді у письмовій формі, максимальна кількість балів при вичерпаній відповіді на одне запитання – 14.

Кількість балів за якість відповіді на одне запитання установлюється:

14 балів – студент надав вичерпну та обґрунтовану відповідь на поставлене запитання, правильно навів необхідні формули, залежності, графіки, схеми та технологічні параметри, а також ґрунтовно пояснив їх зміст і практичне значення.

14–12 балів – студент надав повну відповідь на поставлене запитання, правильно навів необхідні формули, залежності, графіки, схеми та технологічні параметри, але пояснення до них є недостатньо ґрунтовними або неповними.

11–9 балів – студент надав загалом повну відповідь на поставлене запитання, але навів лише частину необхідних формул, залежностей, графіків, схем або технологічних параметрів. Пояснення до наведених матеріалів є недостатніми.

8–5 бали – студент розкрив основний зміст поставленого запитання, але у відповіді допущено помилки та неточності, які не змінюють її загального змісту. Студент зробив спробу навести необхідні формули, залежності, графіки, схеми та технологічні параметри, однак не всі вони наведені правильно або в повному обсязі.

4–1 бал – студент лише частково розкрив зміст поставленого запитання. У відповіді допущено грубі помилки, що свідчать про недостатнє розуміння основних положень навчального матеріалу.

0 балів – студент не розкрив зміст поставленого запитання або надав неправильну відповідь, яка свідчить про відсутність розуміння основних положень навчального матеріалу.

Підсумкова оцінка з дисципліни визначається як середньоарифметична змістових модулів 1 та 2.

6. ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика курсу ґрунтується на взаємній відповідальності викладача і студента, прозорості оцінювання, належному інформуванні та дотриманні принципів академічної доброчесності.

Під час організації освітнього процесу студенти та викладачі керуються чинною нормативною базою Академії.

Навчальна дисципліна передбачає індивідуальну та ґрупову роботу, співпрацю в колективі. Освітнє середовище має бути дружнім, творчим і відкритим до конструктивної критики.

Передбачається систематичне відвідування студентами аудиторних занять, за винятком випадків відсутності з поважних причин. Усі завдання, передбачені програмою дисципліни, мають бути виконані у встановлені терміни.

У разі відсутності з поважних причин студент виконує пропущені завдання та презентує результати під час консультацій викладача.

Порядок відпрацювання пропущених занять: пропущена лекція відпрацьовується шляхом усного опитування за підготовленим рефератом на відповідну тему. Під час оцінювання враховується причина відсутності: за наявності поважної причини застосовується коефіцієнт 1,0, за відсутності поважної причини - 0,5.

Дотримання академічної доброчесності є обов'язковим для кожного студента.

У своїй діяльності студенти Академії керуються Кодексом академічної доброчесності Придніпровської державної академії будівництва та архітектури (2023 р.), який визначає загальні моральні принципи та правила етичної поведінки.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

самостійне виконання всіх видів робіт, завдань і форм контролю, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

обов'язкове посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень та відомостей інших авторів;

надання достовірної інформації про результати власної наукової та творчої діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Студенти також зобов'язані дотримуватися Положення щодо запобігання та виявлення академічного плагіату у Придніпровській державній академії будівництва та архітектури.

Жодні форми порушення академічної доброчесності не допускаються.

У разі виникнення сумнівів щодо того, чи можуть певні дії або бездіяльність порушувати положення Кодексу академічної доброчесності Академії, студент має право звернутися за консультацією до Комісії з питань академічної доброчесності.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. А. С. Бєліков, Б. В. Болібрух, В. А. Шаломов та ін. Основи охорони праці: Підручник для студентів ВНЗ / Дніпро: ПП «Кулик В.В.», 2019. – 446 с.

2. Чабан В. Й., Засанська С. В. Соціально-економічні основи охорони праці: Навчальний посібник (Електронний ресурс) – Рівне: НУВГП, 2012.- 224 с.

3. Кузьмінова Л. Л., Швальова Л. Н. Економічні розрахунки по безпеці в будівництві. Київ : Будівельник. – 2003 – 137 с.

Допоміжна

1. Гладун О. М. Нариси з демографічної історії України XX століття : монографія. Київ : НАН України, Ін-т демограф. та соціальн. Дослідж. Ім. М. В. Птухи, 2018.

2. Колот А. М. Оплата праці на підприємстві: організація та удосконалення. Київ: Фірма «Праця», 2018. 267 с.

3. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЄЕС Поради щодо запровадження заходів заохочення поліпшення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі.

4. Кукурудза І. І., Ромащенко Т. І. Україна у світових процесах трудової міграції: Монографія. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2012. 252 с.

5. Міжнародний стандарт SA8000:2001 «Соціальна відповідальність». SAI SA8000:2001 Social Accountability International.

6. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Соціально-економічні основи охорони праці та економіка безпеки праці» для студентів ступеня бакалавра спеціальності 263 «Цивільна безпека» денної та заочної форм навчання / Укладачі: Бєліков А. С., Шаломов В. А. – Дніпро: ДВНЗ ПДАБА, 2020. – 18 с.

12. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. www.nbuv.qov.ua.

2. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index 12.

3. Віртуальний читальний зал ПДАБА / Кафедри / Кафедра охорони праці, цивільної та екологічної безпеки / Основи охорони праці. – Режим доступу: http://surl.li/nvfrlc.

Розробник _____ (підпис) Володимир ШАЛОМОВ

Розробник _____ (підпис) Анна МАХІНЬКО

Гарант освітньої програми _____ (підпис) Володимир ШАЛОМОВ

Силабус затверджено на засіданні кафедри
охорони праці, цивільної та екологічної безпеки
(назва кафедри)
Протокол від «31» 08 2026 року № 1

Завідувач кафедри _____ (підпис) Анатолій БЄЛІКОВ